

STUDII ȘI CERCETĂRI: PSIHOLOGIE

PERSONALITATEA PREADOLOESCENTULUI ANXIOS

Jana RACU, Iulia RACU*

Universitatea de Stat din Moldova

*Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău

Anxietatea reprezintă un fenomen complex și dinamic de neliniște, agitație, tensiune, frică, nesiguranță, îngrijorare nejustificată, care este trăită ca disconfort psihologic și este destul de răspândită la vârsta preadolescentă. În contextul celor expuse am realizat un demers experimental al particularităților de personalitate ale preadolescenților cu anxietate accentuată. Astfel, vom menționa că puberii anxioși se caracterizează prin următoarele trăsături: rezonanță afectivă foarte scăzută; nivel înalt al imaginației de anticipație negativă; necesitate excesivă în aprobare; exigențe extrem de înalte față de sine; perfecționism; competent și demn de încredere; reprimarea unor sentimente, dacă nu sunt acceptate de alții; cu tendințe pesimiste și depresive; scepticism, rigiditate, prudență; manifestă teamă și neliniște accentuată.

Cuvinte-cheie: *anxietate, trăsături de personalitate, vârstă preadolescentă.*

THE PERSONALITY OF ANXIOUS PREADOLESCENT

Anxiety is a complex and dynamic phenomenon of agitation, tension, fear, insecurity, worry which is experienced as psychological discomfort. Nowadays anxiety is an acute problem and is specific for all the age. One of the most sensitive age in human development is preadolescence and anxiety and fear are quite common phenomenon at this age. In this experimental research we underlined the particularities of anxious preadolescents. We can note anxious preadolescent is characterized by the following features: very low emotional resonance, high level of emotional and behavior control, competent, perfectionism, reliable, excessive need to be proved and high level of requests, with pessimistic and depressive tendencies, stiffness, caution and fear.

Keywords: *anxiety, features of personality, preadolescent age.*

La începutul secolului XXI crește considerabil importanța studierii anxietății. Acest fapt este determinat de schimbările radicale ce se produc în ultimii ani în Republica Moldova: migrația masivă a populației tinere la muncă peste hotare, ceea ce duce la dezintegrarea familiei și la creșterea considerabilă a numărului de divorțuri și, în acest sens, al familiilor monoparentale. Totodată, schimbările ce caracterizează începutul mileniului afectează și familia completă. Problemele cu care se confruntă părinții sunt multiple și din ce în ce mai grave: dezorientarea și/sau confuzia, trăirea acută a stărilor de singurătate și deprimare, insecuritatea socială, situațiile limită, dificultățile de relaționare, conflictualitatea frecventă între soți, violența verbală și fizică. Consecințele fenomenelor descrise implică creșterea numărului de copii privați de afectivitate, dragoste, protecție și securitate parentală, declanșând o dezvoltare nefavorabilă a afectivității. Dintre toate categoriile de vârstă, preadolescenții, în mod special, constituie categoria vulnerabilă, din punct de vedere psihologic și social, față de transformările enumerate, datorită profundelor schimbări biologice și psihologice cu o puternică influență asupra ființei umane și asupra evoluției sale ulterioare. Dintre toate trăirile negative ale preadolescentului, anxietatea ocupă un loc aparte, deseori ducând la inhibarea comportamentului, la subminarea resurselor proprii, la scăderea capacității de muncă, a productivității activității și la dificultăți în comunicare.

Problema anxietății tot mai frecvent devine subiect de cercetare în cadrul științelor contemporane, cum ar fi: medicina, fiziologia, filosofia, sociologia, psihiatria și psihologia. În psihologie, problema anxietății a suscitat interesul multor cercetători, și anume: A.Adler, V.Astapov, D.Ausubel, D.Barlow, R.Cattel, C.Ciofu, B.Cociubei, R.Doron, A.Freud, S.Freud, E.Fromm, G.Gabdreeva, K.Goldstein, I.Hanin, I.Holdevici, K.Horney, C.Izard, G.Kelly, H.Liddell, R.Martens, R.May, I.Mitrofan, E.Novikova, F.Parot, I.Pavlov, F.Perls,

P.Popescu-Neveanu, A.Prihojan, W.Reich, F.Robinson, C.Rogers, Ch.Spielberger, H.Sullivan, V.Suvorova, U.Șchiopu, J.Watson, J.Wolpe, A.Zaharov ș.a. [1-3].

În psihologia contemporană tot mai frecvente sunt cercetările cu privire la anxietatea caracteristică vârstei preadolescente. Contribuții valoroase în acest domeniu reprezintă investigațiile realizate de A.Andreeva, V.Astapov, A.Bacus, B.Cociubei, J.Eckersleyd, I.Imedadze, A.Iordan, T.Lavrentieva, A.Micleaeva, I.Mitrofan, A.Munteanu, M.Neagoe, E.Novikova, A.Prihojan, P.Rumeanțeva, L.Slavina, U.Șchiopu, A.Verdeș, E.Verza, A.Zaharov ș.a.

Rezultatele cercetărilor consacrate anxietății în preadolescență sunt incontestabile. Totodată, constatăm insuficient investigată problema anxietății în preadolescență, în contextul noilor realități sociale. Prin urmare, necesitatea studierii complexe și aprofundate a anxietății, a particularităților de personalitate ale preadolescentului anxios este foarte importantă, atât pentru descoperirea esenței acestui fenomen, cât și pentru înțelegerea ulterioară a particularităților de dezvoltare a sferei emoționale și a personalității preadolescentului. Anume anxietatea stă la baza multor dificultăți psihologice, având un impact negativ asupra dezvoltării armonioase a preadolescenților.

Metode. În cercetare a fost antrenat un eșantion de 378 de preadolescenți din clasele a V-a – a IX-a, cu vârsta cuprinsă între 10 și 15 ani. Eșantionul de cercetare a fost format din 3 subgrupe de preadolescenți: prima subgrupă – 163 de preadolescenți cu vârsta cuprinsă între 10 și 12 ani; a doua subgrupă – 67 de preadolescenți de 13 ani; a treia subgrupă – 148 de preadolescenți cu vârsta cuprinsă între 14 și 15 ani. În scopul cercetării trăsăturilor de personalitate, am administrat Chestionarul 16 factori primari 16PFQ: Chestionarul pentru copii CPQ (pentru preadolescenți cu vârsta cuprinsă între 10 și 12 ani) și Chestionarul 16PF Cattel Forma C (pentru preadolescenții cu vârsta cuprinsă între 13 și 15 ani) [3].

Rezultate obținute și discuții. Rezultatele obținute prin intermediul acestor teste sunt prezentate în figurile 1, 2, 3.

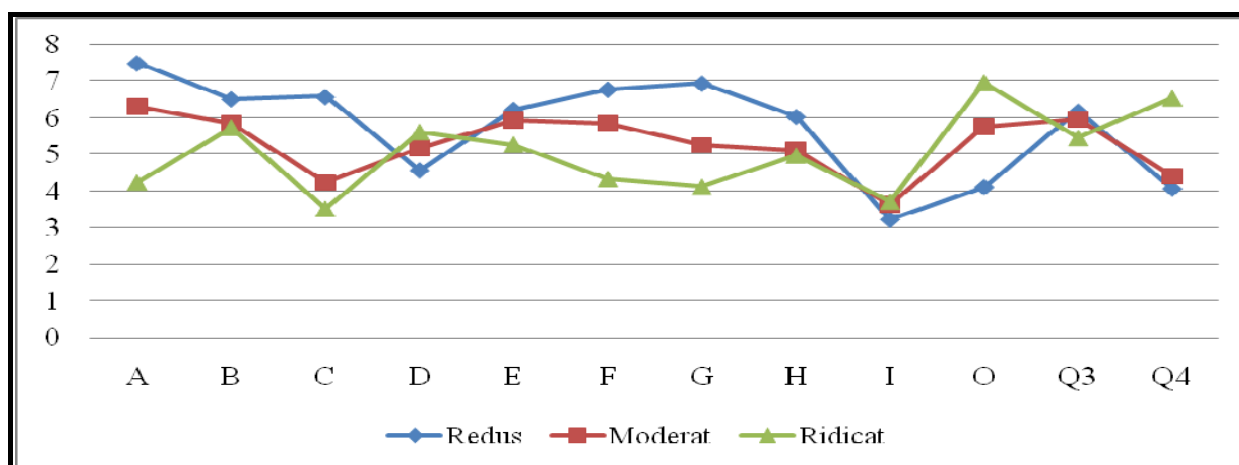

Fig.1. Rezultatele privind trăsăturile de personalitate la preadolescenții de 10-12 ani cu diferite niveluri de anxietate.

Examinând trăsăturile de personalitate la preadolescenții de 10-12 ani cu diferite niveluri de anxietate, am obținut diferențe statistic semnificative pentru 6 factori: Factorul A: schizotimie vs. ciclotimie; Factorul C: instabilitate emoțională vs. stabilitate emoțională; Factorul F: îngrijorare vs. nepăsare; Factorul G: supraeu slab vs. forța supraeului; Factorul O: încredere vs. tendință spre culpabilitate și Factorul Q4: tensiune ergică slabă vs. tensiune ergică ridicată, din totalul de 12 factori ai testului [3].

Pentru următorii factori: Factorul B: inteligență; Factorul E: supunere vs. dominanță, Factorul D: indifeerență vs. excitabilitate; Factorul H: thredia vs. parmia; Factorul I: harrria vs. premisia și Factorul Q3: sentiment de sine slab vs. sentiment de sine puternic nu au fost consemnate diferențe semnificative la preadolescenții de 10-12 ani cu diferite niveluri de anxietate. Valorile medii obținute de preadolescenții de 10-12 ani la acești factori sunt următoarele: Factorul B: inteligența – 6,52 un. medii pentru preadolescenții cu nivel redus al anxietății, 5,86 un. medii pentru preadolescenții cu nivel moderat al anxietății și 5,34 un. medii pentru preadolescenții cu nivel ridicat al anxietății. Factorul E: supunere vs. dominanță – 6,23 un. medii la preadolescenții cu nivel redus al anxietății; 5,94 un. medii la preadolescenții cu nivel moderat al anxietății și 5,28 un.

medii la preadolescenții cu nivel ridicat al anxietății. Factorul D: indiferență vs. excitabilitate – 4,58 un. medii la preadolescenții cu nivel redus al anxietății; 5,18 un. medii la preadolescenții cu nivel moderat al anxietății și 5,62 un. medii la preadolescenții cu nivel ridicat al anxietății. Factorul H: thredia vs. parmia – 6,04 un. medii la preadolescenții cu nivel redus al anxietății; 5,13 un. medii la preadolescenții cu nivel moderat al anxietății și 4,98 un. medii la preadolescenții cu nivel ridicat al anxietății. Factorul I: harria vs. premsia – 3,24 un. medii la preadolescenții cu nivel redus al anxietății; 3,64 un. medii la preadolescenții cu nivel moderat al anxietății și 3,72 un. medii la preadolescenții cu nivel ridicat al anxietății. Factorul Q3: sentiment de sine slab vs. sentiment de sine puternic – 6,18 un. medii pentru preadolescenții cu nivel redus al anxietății; 5,96 un. medii pentru preadolescenții cu nivel moderat al anxietății și 5,46 un. medii pentru preadolescenții cu nivel ridicat al anxietății. Preadolescenții cu nivel redus al anxietății înregistrează cele mai înalte scoruri medii la factorii: B, E, H, Q3, în timp ce preadolescenții cu nivel ridicat al anxietății înregistrează cele mai înalte scoruri medii la factorii D și I. În cazul factorilor prezentați, scorurile medii obținute de preadolescenții cu nivel moderat al anxietății se apropie de scorurile medii ale preadolescenților cu nivel ridicat al anxietății.

În continuare vom examina valorile medii obținute de preadolescenții de 10-12 ani cu diferite niveluri de anxietate pentru fiecare factor în parte:

La **factorul A**: schizotimie vs. ciclotimie, valorile maxime aparțin preadolescenților cu un nivel redus al anxietății (7,49 un. medii), în comparație cu preadolescenții cu un nivel moderat al anxietății (6,32 un. medii) și preadolescenții cu un nivel ridicat al anxietății (4,24 un. medii). Diferențe statistice semnificative s-au înregistrat pentru preadolescenții cu nivel redus de anxietate și pentru preadolescenții cu nivel ridicat al anxietății, la pragul de semnificație $p=0,001$.

Rezultatele expuse ne permit să constatăm că preadolescenții cu un nivel redus al anxietății se caracterizează prin căldură emoțională, deschidere, comunicabilitate, cooperare, bunăvoință și empatie. Ei manifestă o adaptare socială mai bună la condițiile variate ale mediului. Preadolescenții cu un nivel ridicat al anxietății denotă o rezonanță afectivă foarte scăzută, spirit critic, scepticism și disponibilitate socială relativ redusă. În comportamentul acestora se observă înclinații spre atitudini controversate, rigiditate și suspiciune.

Pentru **factorul C**: instabilitate emoțională vs. stabilitate emoțională, valorile cele mai înalte le-au obținut preadolescenții cu un nivel redus al anxietății – 6,58 un. medii, în comparație cu preadolescenții cu nivel moderat de anxietate și cu cei cu un nivel ridicat al anxietății – 4,24 un. medii și 3,52 un. medii. Diferențe statistice semnificative au fost stabilite între preadolescenții cu un nivel redus al anxietății și preadolescenții cu nivel ridicat de anxietate, la pragul de semnificații $p=0,005$, precum și între preadolescenții cu nivel redus de anxietate și cei cu nivel moderat al acesteia, la pragul de semnificații $p=0,001$.

Concluzionăm că preadolescenții cu un nivel redus al anxietății manifestă stabilitate și maturitate emoțională, sunt echilibrați și toleranți la situații frustrante, au încredere în sine și în ceilalți și demonstrează o pregătire bună pentru a face față cerințelor școlii și ale vieții. În aspect comparativ, menționăm că preadolescenții cu nivel moderat de anxietate au un caracter emotiv, nestatornic, manifestă nervozitate, agitație și astenie în unele situații școlare și cotidiene. Trăirile și caracteristicile enumerate sunt mai accentuate la preadolescenții cu un nivel ridicat al anxietății. Preadolescenții cu nivel ridicat de anxietate reacționează acut la insuccese, se autoevaluează ca fiind mai puțin capabili comparativ cu semenii lor, manifestă o instabilitate a dispoziției și o intoleranță la frustrare, nu-și pot controla emoțiile, întâmpină dificultăți la apariția condițiilor noi sau schimbătoare ale mediului.

Pentru **factorul F**: îngrijorare vs. nepăsare putem face următoarele constatări: valorile cele mai mici le-au obținut preadolescenții cu un nivel ridicat al anxietății (4,34 un. medii), iar valorile cele mai înalte sunt caracteristice preadolescenților cu nivel redus al anxietății (6,78 un. medii). Rezultatele preadolescenților cu un nivel moderat al anxietății se apropie de cele ale preadolescenților cu un nivel ridicat al acesteia și constituie 5,86 un. medii. Au fost stabilite diferențe statistice semnificative pentru rezultatele obținute de preadolescenții cu nivel redus de anxietate și de cei cu nivel ridicat al anxietății, la pragul de semnificații $p=0,005$.

În conformitate cu rezultatele expuse, consemnăm următoarele caracteristici în rândul preadolescenților cu nivel redus de anxietate: tendința de a risca și absența sentimentului de frică în situații riscante, îndrăzneală, activism și optimism. Acești preadolescenți sunt energici, activi, veseli și își supraestimează posibilitățile. O situație contrară se atestă la preadolescenții cu nivel ridicat al anxietății. Ei acționează prudent și precaut în toate situațiile, pentru a evita pericolul sau neplăceri, sunt serioși, raționali și rezervați. Au o tendință spre pesimism, depresie și manifestă teamă și neliniște excesivă.

Factorul G: supraeu slab vs. forța supraeului. Este estimat în rândul preadolescenților antrenați în eșantion cu următoarele rezultate: preadolescenții cu nivelul redus al anxietății au o medie a datelor de 6,94, preadolescenții cu un nivel moderat al anxietății au obținut media de 5,26, iar preadolescenții cu nivel ridicat de anxietate au media rezultatelor 4,12. Diferențe statistic semnificative au fost consemnate atât între preadolescenții cu nivel redus de anxietate și preadolescenții cu un nivel ridicat al anxietății, la pragul de semnificații $p=0,05$, cât și între preadolescenții cu nivel redus de anxietate și preadolescenții cu nivel moderat de anxietate, la pragul de semnificații $p=0,001$.

Acest factor indică în ce măsură preadolescentul înțelege și îndeplinește regulile de comportament impuse de adulți. Preadolescenții cu nivel redus de anxietate manifestă un nivel înalt de responsabilitate, își urmăresc scopul, sunt conștiincioși și îngrijiiți. În schimb, preadolescenții cu nivel moderat și ridicat al anxietății nu-și îndeplinesc obligațiile, deseori sunt în conflict cu părinții și profesorii, sunt nestatornici, nestăpâni pe sine, dau dovadă de lipsă de motivație. Aceste caracteristici denotă neliniște, îngrijorare și o stare de agitație predominantă.

La **factorul O:** încredere vs. tendință spre culpabilitate, cele mai înalte scoruri medii au fost constatate la preadolescenții cu nivel ridicat al anxietății (6,96), iar cele mai mici scoruri medii sunt caracteristice pentru preadolescenții cu nivel redus de anxietate (4,12). Scorurile preadolescenților cu un nivel moderat al anxietății tind să se apropie mai mult de scorurile preadolescenților cu nivel ridicat al anxietății (5,76). Diferențe statistic semnificative au fost înregistrate între preadolescenții cu nivel redus de anxietate și cei cu un nivel ridicat al anxietății, la pragul de semnificații $p=0,001$, și între preadolescenții cu nivel redus al anxietății și cei cu nivel moderat al anxietății, la pragul de semnificații $p=0,002$.

Factorul O oferă informații despre calmul sau neliniștea copilului. În acest context, preadolescenții cu nivel redus al anxietății exprimă calm, armonie, liniște și încredere. Asemenea preadolescenți manifestă o atitudine generală de indiferență, încredere puternică în forțele proprii, siguranță în posibilitatea de a-și rezolva singuri problemele cu care se confruntă în viață. Preadolescenții cu nivel moderat al anxietății și preponderent preadolescenții cu nivel ridicat al anxietății manifestă neliniște, agitație, deprimare și tendință spre culpabilitate. Acești copii deseori afișează o dispoziție proastă, au presentimente și „gânduri negre”, în permanență sunt montați pentru insucces.

Factorul Q4: tensiune ergică slabă vs. tensiune ergică ridicată, prezintă următoarele valori medii: 4,08 la preadolescenții cu nivelul redus al anxietății, 4,42 la preadolescenții cu nivel moderat de anxietate și 6,54 la preadolescenții cu un nivel ridicat al anxietății. Diferențe statistic semnificative s-au înregistrat între preadolescenții cu nivel redus al anxietății și preadolescenții cu nivel ridicat al anxietății, la pragul de semnificații $p=0,001$.

Rezultatele pun în evidență următoarele însușiri, tipice pentru copiii cu un nivel redus al anxietății: desținderea, relaxarea, calmul, liniștea și mulțumirea. Caracteristica specifică ce predomină în rândul copiilor cu nivel ridicat al anxietății este un surplus de tendințe care nu au o justificare practică în procesul de activitate. Drept consecință, în comportamentul acestor copii predomină tensiunea psihică, care se exprimă prin irascibilitate, frustrare, încordare, neliniște și angoasă [3].

În continuare vom reprezenta grafic rezultatele obținute de preadolescenții de 13 ani:

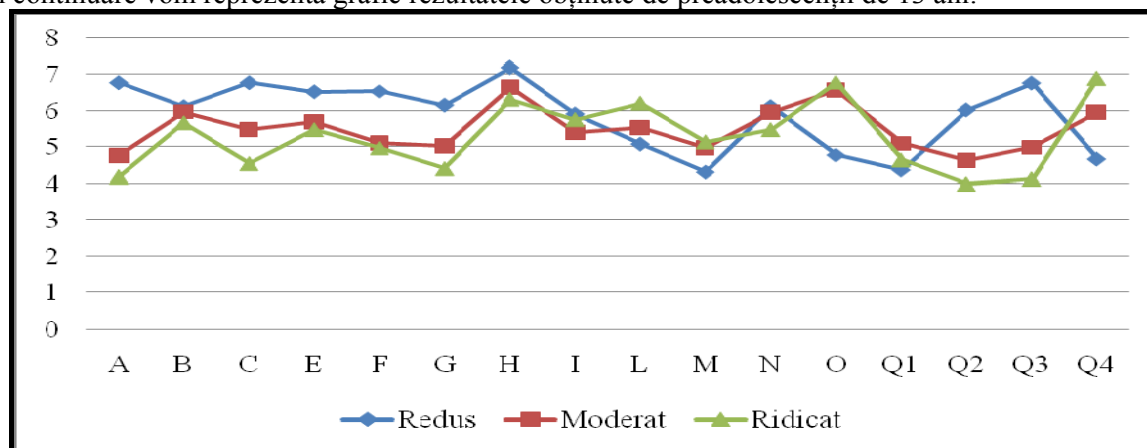

Fig.2. Rezultatele privind trăsăturile de personalitate la preadolescenții de 13 ani cu diferite niveluri de anxietate.

Ilustrarea grafică a rezultatelor preadolescenților de 13 ani cu niveluri diferite de anxietate, prelucrarea matematică a acestora ne permite să constatăm diferențe statistic semnificative pentru jumătate din factorii testului: Factorul A: schizotimie vs. ciclotimie; Factorul C: instabilitate emoțională vs. stabilitate emoțională; Factorul F: expansivitate vs. nonexpansivitate, Factorul G: supraeu slab vs. forța supraeului; Factorul O: încredere vs. tendință spre culpabilitate; Factorul Q2: dependența de grup vs. independența personală; Factorul Q3: sentiment de sine slab vs. sentiment de sine puternic și Factorul Q4: tensiune ergică slabă vs. tensiune ergică ridicată [3].

În același timp, n-au fost stabilite diferențe statistic semnificative pentru factorii: Factorul B: inteligența (preadolescenții cu nivel redus de anxietate – 6,12 un. medii, preadolescenții cu nivel moderat de anxietate – 5,98 un. medii și preadolescenții cu nivel ridicat de anxietate – 5,67 un. medii); Factorul E: supunere vs. dominanță (preadolescenții cu nivel redus de anxietate – 6,53 un. medii, preadolescenții cu nivel moderat de anxietate – 5,70 un. medii și preadolescenții cu nivel ridicat de anxietate – 5,48 un. medii); Factorul H: thredia vs. parmia (preadolescenții cu nivel redus de anxietate – 7,19 un. medii, preadolescenții cu nivel moderat de anxietate – 6,66 un. medii și preadolescenții cu nivel ridicat de anxietate – 6,32 un. medii); Factorul I: harria vs. premsia (preadolescenții cu nivel redus de anxietate – 5,92 un. medii, preadolescenții cu nivel moderat de anxietate – 5,42 un. medii și preadolescenții cu nivel ridicat de anxietate – 5,76 un. medii); Factorul L: alexia vs. pretension (preadolescenții cu nivel redus de anxietate – 5,09 un. medii, preadolescenții cu nivel moderat de anxietate – 5,54 un. medii și preadolescenții cu nivel ridicat de anxietate – 6,21 un. medii); Factorul M: praxernia vs. autia (preadolescenții cu nivel redus de anxietate – 4,32 un. medii, preadolescenții cu nivel moderat de anxietate – 4,98 un. medii și preadolescenții cu nivel ridicat de anxietate – 5,14 un. medii); Factorul N: naivitate vs. subtilitate (preadolescenții cu nivel redus de anxietate – 6,12 un. medii, preadolescenții cu nivel moderat de anxietate – 5,96 un. medii și preadolescenții cu nivel ridicat de anxietate – 5,48 un. medii) și Factorul Q1: conservatorism vs. lipsă de respect pentru convenții (preadolescenții cu nivel redus de anxietate – 4,38 un. medii, preadolescenții cu nivel moderat de anxietate – 5,11 un. medii și preadolescenții cu nivel ridicat de anxietate – 4,64 un. medii). Preadolescenții cu nivel redus de anxietate dețin cei mai înalți indici pentru factorii B, E, H, I și N, în timp ce preadolescenții cu nivel ridicat de anxietate au obținut cei mai înalți indici la factorii L și M. Preadolescenții cu nivel moderat de anxietate obțin cel mai înalt indice la Factorul Q1, în rest indicii acestora se situează mai aproape de indicii preadolescenților cu nivel ridicat de anxietate.

În continuare vom examina detaliat factorii la care s-au depistat diferențe statistic semnificative:

Factorul A: schizotimie vs. ciclotimie. La el preadolescenții de 13 ani cu diferite niveluri de anxietate obțin următoarele valori medii: preadolescenții cu nivel redus de anxietate – 6,78, preadolescenții cu nivel moderat de anxietate – 4,77 și preadolescenții cu nivel ridicat de anxietate – 4,18. Diferențe statistic semnificative au fost constatate la preadolescenții cu nivel redus de anxietate și la preadolescenții cu nivel ridicat de anxietate, la pragul de semnificații $p=0,001$, și între preadolescenții cu nivel redus de anxietate și cei cu nivel moderat de anxietate, la pragul de semnificații $p=0,001$.

Copiii cu nivel redus de anxietate manifestă deschidere, căldură, afecțiune, au un caracter plăcut și agreabil. Acești preadolescenți sunt primitivi, tandri, amabili, capabili să-și exprime emoțiile, dispun de capacitate de adaptare, sunt sensibili și le pasă de alții. Preadolescenții cu nivel moderat și preadolescenții cu nivel ridicat de anxietate manifestă trăsături similare, cele mai evidente fiind detașarea, tendința de a critica, de multe ori orientată spre propria persoană, distanțarea, scepticismul și intransigența. Ei preferă lucrurile în locul oamenilor, le place să lucreze singuri, evitând confruntările, sunt exigenți și rigizi în normele personale. Caracteristicile expuse denotă un nivel accentuat de anxietate.

Factorul C: instabilitate emoțională vs. stabilitate emoțională, înregistrează scorurile cele mai înalte la preadolescenții cu nivel redus de anxietate (6,78 un. medii), comparativ cu preadolescenții cu nivel moderat de anxietate (5,49 un. medii) și preadolescenții cu nivel ridicat de anxietate (4,54 un. medii). Diferențe statistic semnificative au fost stabilite între preadolescenții cu nivel redus de anxietate și preadolescenții cu nivel ridicat de anxietate, la pragul de semnificații $p=0,001$.

Preadolescenții cu nivel redus de anxietate demonstrează un caracter stabil emoțional, maturitate, calm, sunt realiști și au capacitatea de a susține moralul altora. La preadolescenții cu nivel ridicat de anxietate se atestă un tablou opus. Ei au un caracter emotiv, hipersensibil, nestatornic, sunt agitați, neliniștiți, influențabili, impresionabili, iritabili și nesatisfăcuți.

Factorul F: expansivitate vs. nonexpansivitate, arată că preadolescenții cu nivel redus de anxietate dețin media de 6,54, preadolescenții cu nivelul moderat de anxietate prezintă media de 5,12, în timp ce preadolescenții cu nivel ridicat de anxietate au media de 4,98. Pentru acest factor au fost calculate diferențele statistice semnificative între preadolescenții cu nivel redus de anxietate și preadolescenții cu nivel ridicat de anxietate, la pragul de semnificații $p=0,01$, precum și între preadolescenții cu nivel redus de anxietate și cei cu nivel moderat de anxietate, la pragul de semnificații $p=0,005$.

Elevii cu nivel redus de anxietate demonstrează indiferență, entuziasm și impulsivitate. Ei sunt veseli, voioși, vorbăreți, deschiși și sinceri. Atrag atenția altora și sunt aleși lideri. În cazul preadolescenților cu nivel moderat și cu nivel ridicat de anxietate, se observă trăsături adverse, cum ar fi prudența, gravitatea, seriozitatea, rezerva, introspecția. Acești preadolescenți au tendința spre îndărătnicie, pesimism și spre o prudență excesivă.

Factorul G: supraeu slab vs. forța supraeului, înregistrează cele mai înalte valori medii la preadolescenții cu nivel redus de anxietate (6,16) în comparație cu preadolescenții cu nivel moderat și cu preadolescenții cu nivel ridicat de anxietate (5,04 și, respectiv, 4,40). Diferențe statistice semnificative au fost depistate între preadolescenții cu nivel redus și preadolescenții cu nivel ridicat de anxietate, la pragul de semnificație $p=0,001$.

Copiii cu nivel redus de anxietate manifestă maturitate emoțională, onestitate, integritate morală, perseverență, seriozitate și atenție la regulile de conviețuire. Ei sunt exigenți, cu un simț al datoriei și al responsabilității ridicat, sunt prevăzători, conștiincioși, moralizatori. În același timp, preadolescenții cu nivel ridicat de anxietate prezintă nehotărâre, imaturitate emoțională, instabilitate în conduită, dependență, intoleranță la frustrare, oboseală nervoasă, nesiguranță, timiditate și timorare.

Factorul O: încredere vs. tendință spre culpabilitate, înregistrează următoarele valori medii: 4,80 la preadolescenții cu nivel redus de anxietate, 6,58 la preadolescenții cu nivel moderat de anxietate și 6,80 la preadolescenții cu nivel ridicat de anxietate. Diferențe statistice semnificative s-au înregistrat atât între preadolescenții cu nivel redus de anxietate și preadolescenții cu nivel ridicat de anxietate, la pragul de semnificații $p=0,01$, cât și între preadolescenții cu nivel redus de anxietate și cei cu nivel moderat de anxietate, la pragul de semnificații $p=0,05$.

În conformitate cu rezultatele obținute, vom remarca că preadolescenții cu nivel redus de anxietate demonstrează un comportament calm, placid, blând, încrezător și echilibrat, fără angoase și temeri. În același timp, preadolescenții cu nivel moderat de anxietate se remarcă prin emotivitate redusă, nivel mediu al încrederii în sine, manifestă uneori tendințe depresive și de neliniște. Preadolescenții cu nivel ridicat de anxietate manifestă agitație, neîncredere și susceptibilitate. La ei apare un sentiment de solitudine și insuficiență. Acești preadolescenți se simt neacceptați de ceilalți în contextul relațiilor sociale, nu se integrează, sunt foarte sensibili la normele de grup și slab adaptați social. De cele mai multe ori acești preadolescenți sunt descriși ca persoane neliniștite și depresive.

Factorul Q2: dependența de grup vs. independența personală, atestă descreșterea scorurilor medii, de la 6,03 în cazul preadolescenților cu nivel redus de anxietate, la 4,64 pentru preadolescenții cu nivel moderat de anxietate și 3,98 la preadolescenții cu nivel ridicat de anxietate. Pentru acest factor se atestă diferențe statistice semnificative între preadolescenții cu nivel redus de anxietate și preadolescenții cu nivel ridicat de anxietate, la pragul de semnificații $p=0,01$, și între preadolescenții cu nivel redus de anxietate și preadolescenții cu nivel moderat de anxietate, la pragul de semnificații $p=0,005$.

Preadolescenții cu nivel redus de anxietate demonstrează hotărâre și independență socială. Se caracterizează ca persoane cu opinii și decizii proprii, originale. Preadolescenții cu nivel moderat și ridicat de anxietate denotă dependență socială și atașament față de grup. Pentru acești preadolescenți este important ca grupul să-i aprobe și să-i admire, au tendințe de a urma calea majorității, întrucât le lipsesc soluțiile personale.

Factorul Q3: sentiment de sine slab vs. sentiment de sine puternic, prezintă următoarele valori medii în rândul preadolescenților cu diferite niveluri de anxietate: 6,77 la preadolescenții cu un nivel redus al anxietății, 5,00 la preadolescenții cu nivel moderat de anxietate și 4,12 la preadolescenții cu nivel ridicat de anxietate. Diferențe statistice semnificative s-au înregistrat între preadolescenții cu nivel redus de anxietate și preadolescenții cu nivel ridicat de anxietate, la pragul de semnificații $p=0,01$, precum și între preadolescenții cu nivel redus de anxietate și preadolescenții cu nivel moderat de anxietate, la pragul de semnificații $p=0,001$.

Reieșind din rezultatele obținute, constatăm că preadolescenții cu nivel redus de anxietate dau dovadă de autocontrol ridicat, sunt integri, perfecționiști și uneori vanitoși, comparativ cu preadolescenții cu nivel

moderat și cu nivel ridicat de anxietate, care manifestă lipsă de autocontrol și sunt neîmpăcați cu sine, supuși permanent impulsurilor.

Factorul Q4: tensiune ergică slabă vs. tensiune ergică ridicată, înregistrează valori maxime la preadolescenții cu nivel ridicat de anxietate (6,90 un. medii), în comparație cu preadolescenții cu nivel moderat de anxietate (5,97 un. medii) și preadolescenții cu nivel redus de anxietate (4,68 un. medii); diferențe statistice semnificative au fost calculate între preadolescenții cu nivel redus de anxietate și preadolescenții cu nivel ridicat de anxietate, la pragul de semnificații $p=0,001$.

R.Cattel interpretează acest factor din perspectiva nivelului de excitație și tensiune datorate impulsurilor nedescărcate sau frustrației [1, 3]. Astfel, preadolescenții cu nivel redus de anxietate au un comportament relaxat, calm, sunt degajați, lipsiți de griji și liniștiți, pe când preadolescenții cu nivel ridicat de anxietate manifestă în comportament încordare, tensiune, excitație, surmenaj, sentimente puternice de frustrare și neliniște.

În continuare vom analiza rezultatele obținute de preadolescenții de 14-15 ani:

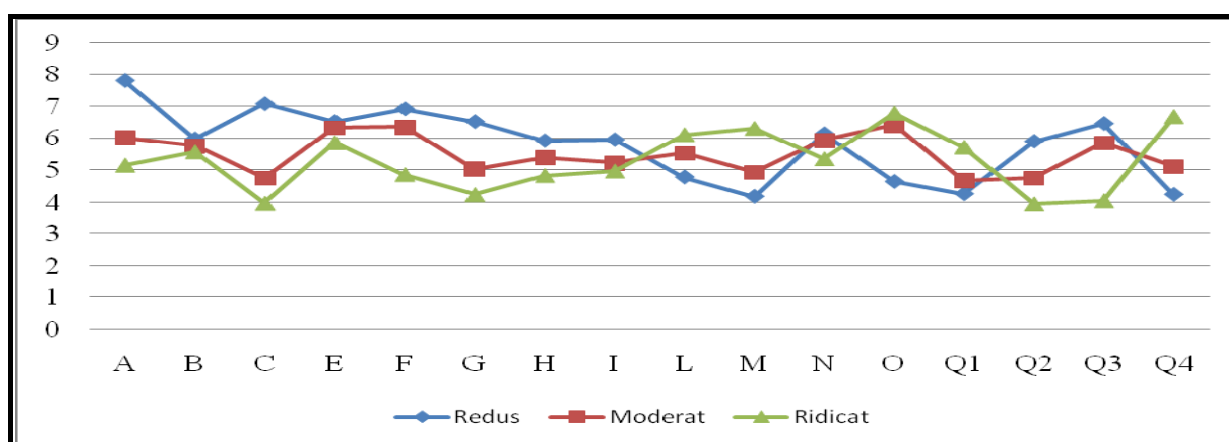

Fig.3. Rezultatele privind trăsăturile de personalitate la preadolescenții de 14-15 ani cu diferite niveluri de anxietate.

Cercetarea trăsăturilor de personalitate pentru preadolescenții de 14-15 ani cu diferite niveluri de anxietate ne permite să vorbim despre prezența diferențelor statistice semnificative în cazul a 9 factori: Factorul A: schizotimie vs. ciclotimie; Factorul C: instabilitate emoțională vs. stabilitate emoțională; Factorul F: expansivitate vs. nonexpansivitate; Factorul G: supraeu slab vs. forța supraeului; Factorul M: praxernia vs. autia; Factorul O: încredere vs. tendință spre culpabilitate; Factorul Q2: dependența de grup vs. independența personală, Factorul Q3: sentiment de sine slab vs. sentiment de sine puternic și Factorul Q4: tensiune ergică slabă vs. tensiune ergică ridicată din totalul de 16 factori ai testului [3].

Pentru ceilalți factorii: Factorul B: inteligența; Factorul E: supunere vs. dominanță; Factorul H: thredia vs. parmia; Factorul I: harria vs. premisia; Factorul L: alexia vs. pretension; Factorul N: naivitate vs. subtilitate și Factorul Q1: conservatorism vs. lipsă de respect pentru convenții, nu au fost identificate diferențe statistice semnificative între rezultatele preadolescenților de 14-15 ani cu diferite niveluri de anxietate. Valorile medii calculate pentru preadolescenții de 14-15 ani la factorii prezentați sunt următoarele: Factorul B: inteligența (5,98 la preadolescenții cu nivel redus de anxietate; 5,76 la preadolescenții cu nivel moderat de anxietate; 5,58 la preadolescenții cu nivel ridicat de anxietate); Factorul E: supunere vs. dominanță (6,52 la preadolescenții cu nivel redus de anxietate; 6,34 la preadolescenții cu nivel moderat de anxietate; 5,87 la preadolescenții cu nivel ridicat de anxietate); Factorul H: thredia vs. parmia (5,92 la preadolescenții cu nivel redus de anxietate; 5,40 la preadolescenții cu nivel moderat de anxietate; 4,84 la preadolescenții cu nivel ridicat de anxietate); Factorul I: harria vs. premisia (5,95 la preadolescenții cu nivel redus de anxietate; 5,23 la preadolescenții cu nivel moderat de anxietate; 4,98 la preadolescenții cu nivel ridicat de anxietate); Factorul L: alexia vs. pretension (4,78 la preadolescenții cu nivel redus de anxietate; 5,53 la preadolescenții cu nivel moderat de anxietate; 6,12 la preadolescenții cu nivel ridicat de anxietate); Factorul N: naivitate vs. subtilitate (6,14 la preadolescenții cu nivel redus de anxietate; 5,94 la preadolescenții cu nivel moderat de anxietate; 5,36 la preadolescenții cu nivel ridicat de anxietate); Factorul Q1: conservatorism vs. lipsă de respect pentru convenții (4,26 la preadolescenții cu nivel redus de anxietate; 4,68 la preadolescenții cu nivel moderat de anxietate; 5,73 la preadolescenții cu nivel ridicat de anxietate). Preadolescenții cu nivel redus de anxietate au

obținut cele mai înalte valori medii pentru factorii B, E, H, I și N, în timp ce preadolescenții cu nivel ridicat de anxietate au obținut cele mai înalte valori medii la factorii L și Q1. Valorile medii ale preadolescenților cu nivel moderat de anxietate tind să se apropie de valorile medii ale preadolescenților cu nivel ridicat de anxietate.

În continuare vom analiza, în aspect comparativ, valorile medii obținute de preadolescenții de 14-15 ani cu diferite niveluri de anxietate, pentru fiecare factor în parte:

Factorul A: schizotimie vs. ciclotimie. Au fost calculate următoarele valori medii: 7,80 la preadolescenții cu nivel redus de anxietate, 6,02 la preadolescenții cu nivel moderat de anxietate și 5,16 la preadolescenții cu nivel ridicat de anxietate. Diferențe statistic semnificative s-au înregistrat atât între preadolescenții cu nivel redus de anxietate și preadolescenții cu nivel ridicat de anxietate, la pragul de semnificații $p=0,01$, cât și între preadolescenții cu nivel redus de anxietate și cei cu nivel moderat de anxietate, la pragul de semnificații $p=0,05$.

Reieșind din rezultatele expuse mai sus, vom menționa că preadolescenții cu nivel redus de anxietate au un comportament caracterizat prin bunătate, amabilitate, prietenie, serviabilitate, cu interes pentru ceilalți, blândețe și încredere. Acești preadolescenți sunt mai puțin critici și mai generoși în raporturile interpersonale. Ei dau dovadă de un tonus afectiv bun și sunt ușor adaptabili la condițiile variate ale mediului. Preadolescenții cu un nivel moderat de anxietate prezintă un tonus afectiv mediu, exteriorizare necontrolată a emoțiilor și disponibilitate socială medie, în timp ce la preadolescenții cu un nivel ridicat al anxietății se evidențiază o rezonanță afectivă scăzută, spirit critic, răceală și indiferență, suspiciune, rigiditate. Ei preferă viața solitară, sunt introspectivi, sunt mai exigenți în aprecierea altora și mai atenți în respectarea promisiunilor și în îndeplinirea obligațiilor.

Factorul C: instabilitate emoțională vs. stabilitate emoțională. Au fost obținute următoarele rezultate: 7,08 (un. medii) la preadolescenții cu nivel redus de anxietate, 4,76 (un. medii) la preadolescenții cu nivel moderat de anxietate și 3,98 (un. medii) la preadolescenții cu nivel ridicat de anxietate. Diferențe statistic semnificative s-au înregistrat între rezultatele preadolescenților cu nivel redus de anxietate și preadolescenții cu nivel ridicat de anxietate, la pragul de semnificații $p=0,001$, și între rezultatele preadolescenților cu nivel redus de anxietate și preadolescenții cu nivel moderat de anxietate, la pragul de semnificații $p=0,001$.

Astfel, preadolescenții cu un nivel redus de anxietate manifestă caracteristicile unui „Eu” puternic, și anume: maturitate și stabilitate emoțională, calm și rezistență nervoasă. Acești preadolescenți sunt stabili și constanți în interese, realiști, pașnici și liniștiți, se adaptează ușor la schimbări. Preadolescenții cu nivel moderat de anxietate demonstrează o stabilitate și maturitate emoțională relativă, un comportament labil și influențabil. Iar preadolescenții cu un nivel ridicat de anxietate prezintă particularități ale unui „Eu” slab: emotivitate, imaturitate afectivă, instabilitate și oboseală nervoasă. Ei reacționează dureros la frustrare, sunt inconstanți în atitudini și interese, sunt excitabili, hiperactivi, neliniștiți, implicați în conflicte, agitați, visători.

La **factorul F:** expansivitate vs. nonexpansivitate, cele mai înalte valori medii sunt înregistrate la preadolescenții cu nivel redus de anxietate, și anume – 6,92, în comparație cu preadolescenții cu nivel moderat și preadolescenții cu nivel ridicat de anxietate, care au obținut o medie de 6,36 și, respectiv, de 4,87. Diferențe statistic semnificative se atestă în rezultatele preadolescenților cu nivel redus și ale preadolescenților cu nivel ridicat de anxietate, la pragul de semnificații $p=0,01$.

Potrivit rezultatelor expuse, remarcăm că preadolescenții cu un nivel redus de anxietate indică un comportament impulsiv, entuziast, vesel, direct. Sunt plini de viață, vorbăreți, expresivi, legați de grup și spontani în reacții, spre deosebire de preadolescenții cu un nivel ridicat al anxietății, care prezintă un comportament moderat, prudent, taciturn, introspectiv, cu tendințe spre deprimare, anxietate, contemplație și meditație.

Factorul G: supraeu slab vs. forța supraeului. Valorile maxime aparțin preadolescenților cu nivel redus de anxietate (6,53 un. medii) față de preadolescenții cu nivel moderat de anxietate (5,04 un. medii) și preadolescenții cu nivel ridicat de anxietate (4,25 un. medii). Diferențe statistic semnificative au fost obținute atât între preadolescenții cu nivel redus și preadolescenții cu nivel ridicat de anxietate, la pragul de semnificații $p=0,05$, cât și între preadolescenții cu nivel redus de anxietate și cei cu nivel moderat de anxietate, la pragul de semnificații $p=0,001$.

Reieșind din rezultatele prezentate, putem afirma că preadolescenții cu nivel redus de anxietate manifestă așa trăsături, ca: conștiinciozitate, perseverență, responsabilitate personală, sunt ordonați, consecvenți, atenți la oamenii și la lucrurile din jur. Pentru preadolescenții cu nivel moderat de anxietate este specifică o participare redusă la viața grupului. Ei acceptă, într-o măsură mai mică, regulile și normele, dau dovadă de caracter

nematurizat și dependent, fiind mai puțin siguri pe sine. Uneori manifestă accese de furie și sunt indolenți. Preadolescenții cu nivel ridicat de anxietate se caracterizează prin intoleranță la frustrare, emotivitate generalizată, oboseală nervoasă, labilitate și nesiguranță. Acești preadolescenți sunt schimbători, influențabili, mai puțin siguri și contradictorii.

La **factorul M**: praxernia vs. autia, rezultatele sunt următoarele: preadolescenții cu nivel redus de anxietate dețin o medie de 4,18, preadolescenții cu nivel moderat de anxietate au atins media de 4,94, iar cei cu un nivel ridicat de anxietate desemnează media de 6,32. Diferențe statistice semnificative s-au înregistrat între rezultatele preadolescenților cu nivel redus și nivel ridicat de anxietate, la pragul de semnificații $p=0,002$.

Conform rezultatelor expuse, vom menționa că preadolescenții cu nivel redus de anxietate sunt practici și conștiincioși. Acești preadolescenți sunt capabili să-și păstreze rece sângele în situații de forță majoră sau de pericol. În același timp, pentru ei este specific un spirit logic și expresiv. Pe de altă parte, preadolescenții cu nivel ridicat de anxietate manifestă imaginație senzorială și izbucniri emotive de natură isterică. Preadolescenții tind spre tipul de persoană preocupată să facă orice lucru „cum trebuie”. Ei nu acționează hazardat și sunt atenți la detalii.

Pentru **factorul O**: încredere vs. tendință spre culpabilitate, putem face următoarele constatări: valorile cele mai mici le-au obținut preadolescenții cu nivel redus de anxietate (4,64 un. medii), în comparație cu preadolescenții cu nivelul moderat de anxietate (6,42 un. medii) și preadolescenții cu nivel ridicat de anxietate (6,80 un. medii). Diferențe semnificative au fost obținute în rezultatele preadolescenților cu nivel redus al anxietății și ale preadolescenților cu nivel ridicat de anxietate, la pragul de semnificații $p=0,001$, precum și între rezultatele preadolescenților cu nivel redus și ale celor cu nivel moderat de anxietate, la pragul de semnificații $p=0,005$.

Preadolescenții cu un nivel redus de anxietate au un comportament calm, manifestă încredere în sine, echilibru, rezistență la stres, vigurozitate, uneori chiar brutalitate. Nu au fobii, se angajează, în genere, în activități simple. Preadolescenții cu nivel moderat de anxietate manifestă sensibilitate, tendințe depresive și de culpabilitate. Ei sunt suspicioși, neîncredători și neliniștiți. Preadolescenții cu un nivel ridicat de anxietate se caracterizează prin lipsă de securitate, un mod anxios, neliniștit și agitat de a se raporta la existență, fără încredere în ceilalți, bănuitori, cu sentimente de culpabilitate. Specific pentru acești preadolescenți este și tendința depresivă, sensibilitatea emoțională, deprecierea de sine, uneori chiar și nevrotismul. Ei obolesc în situații excitante, se simt incapabili să înfrunte exigențele cotidiene, se descurajează cu ușurință și sunt măcinați de remușcări.

La **factorul Q2**: dependența de grup vs. independența personală, se atestă următoarele cote: 5,90 (un. medii) la preadolescenții cu nivel redus de anxietate, 4,76 (un. medii) la preadolescenții cu nivel moderat de anxietate și 3,96 (un. medii) la preadolescenții cu nivel ridicat de anxietate. Diferențe statistice semnificative au fost înregistrate doar între preadolescenții cu nivel redus de anxietate și preadolescenții cu nivel ridicat de anxietate, la pragul de semnificații $p=0,002$.

Preadolescenții cu nivel redus de anxietate sunt raționali, capabili să decidă singuri, în timp ce preadolescenții cu nivel ridicat de anxietate se țin de grup, caută mereu aprobarea socială și urmează moda. Acești preadolescenți trăiesc insatisfacții legate de integrarea în grup. În colectivul de elevi astfel de preadolescenți sunt ținuți la distanță.

Factorul Q3: sentiment de sine slab vs. sentiment de sine puternic. Indicele cel mai înalt este obținut de preadolescenții cu nivel redus de anxietate și constituie 6,46 (un. medii), în comparație cu indicii obținuți de preadolescenții cu nivel moderat de anxietate și preadolescenții cu nivel ridicat de anxietate, ce constituie 5,86 (un. medii) și, respectiv, 4,06 (un. medii). Diferențe statistice semnificative am constatat între preadolescenții cu nivel redus și preadolescenții cu nivel ridicat de anxietate, la pragul de semnificații $p=0,05$.

Conform rezultatelor, putem conchide că preadolescenții cu nivel redus de anxietate se caracterizează prin disciplină de sine, exigență și voință dezvoltată. Astfel de preadolescenți posedă un bun autocontrol, ei încearcă să aprobe și să aplice normele etice acceptate, doresc să facă bine. Îi respectă pe ceilalți, sunt prevăzători și dispuși să-și controleze exprimarea emoțiilor, spre deosebire de preadolescenții cu nivel ridicat de anxietate, care manifestă o emotivitate necontrolată. Caracteristic pentru acești preadolescenți este un comportament dominat de impulsuri și conflicte interne, un control scăzut al voinței, o adaptare deficitară și o conștiinciozitate scăzută.

Analiza comparativă a rezultatelor pentru **factorul Q4**: tensiune ergică slabă vs. tensiune ergică ridicată denotă următoarele scoruri: 4,24 (un. medii) pentru preadolescenții cu un nivel redus de anxietate, 5,12 (un. medii) pentru preadolescenții cu nivel moderat de anxietate și 6,69 (un. medii) pentru preadolescenții cu nivel ridicat de anxietate. Diferențe semnificative sunt doar între rezultatele preadolescenților cu nivel redus de anxietate și ale celor cu nivel ridicat de anxietate, la pragul de semnificații $p=0,001$.

Preadolescenții cu nivel redus de anxietate adoptă un mod de viață destins, calm, liniștit, nonșalant, de care sunt satisfăcuți. Preadolescenții cu nivel ridicat de anxietate prezintă un tablou invers, și anume: ei se caracterizează prin încordare, tensiune, excitabilitate și sentimente de frustrare. Acești preadolescenți au un comportament neliniștit, încordat, iritabil și agitat fără motiv.

În concluzie, vom menționa că preadolescenții anxioși, atât cei de 10-12 ani, 13 ani, cât și cei de 14-15 ani, se caracterizează prin următoarele trăsături: gândire rigidă/dihotomică; rezonanță afectivă scăzută ce include: emotivitate, imaturitate afectivă, oboseală nervoasă, încordare, frustrare, iritare și surmenaj, un nivel înalt al imaginației de anticipație negativă, necesitate excesivă de aprobare socială; exigențe extrem de înalte față de sine și față de alții; spirit critic accentuat; perfecționism, sunt executanți, competenți și demni de încredere; le sunt caracteristice conflictele interne; reprimarea unor sentimente, dacă nu sunt acceptați de alții; adaptarea deficitară; tendința de deprimare, de contemplație și meditație.

Cercetarea efectuată ne-a permis să elaborăm un model nou, complex, al portretului psihologic pentru preadolescentul anxios contemporan.

Bibliografie:

1. RACU, Iu. *Anxietatea la preadolescenți: abordări teoretice, diagnostic, modalități de diminuare*. Chișinău: TOTEX-LUX SRL, 2013. 154 p.
2. RACU, Iu. *Anxietatea la preadolescenții contemporani și modalități de diminuare*. Autoreferatul tezei de doctor. Chișinău: TOTEX-LUX SRL, 2011. 31 p.
3. RACU, Iu. *Anxietatea la preadolescenții contemporani și modalități de diminuare*. Teză de doctor. Chișinău, 2011. 328 p.

Prezentat la 02.01.2014